

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény tárgya: „A vállalatáthelyezések hatóköre és hatásai”

(2005/C 294/09)

2004. január 29-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a Működési Szabályzat 29. cikkének (2) bekezdése alapján úgy határozott, hogy saját kezdeményezésű véleményt készít a fent említett kérdésben. „A vállalatáthelyezések hatóköre és hatásai”

Az EGSZB idevonatkozó munkájának előkészítésével megbízott Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága a véleményét 2005. június 13-án elfogadta (előadó: J. I. Rodríguez García-Caro, társelőadó: J. Nusser).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2005. július 13-án és 14-én tartott 419. plenáris ülésén (a július 14-i ülésnapon) 128 szavazattal 15 ellenében, 6 tartózkodás mellett elfogadta a következő véleményt.

1. Bevezetés

1.1 A növekvő mértékű globalizáció korában élünk, s ezáltal részesei vagyunk a határok lebomlása, a kereskedelem nemzetközivé válása és a rendkívül gyors technikai fejlődés folyamatának⁽¹⁾. Az intézményi befektetők⁽²⁾ térnyerése, a határokon átnyúló befektetések, a feladatok áthelyezése, a gyors tulajdonosváltások és a közlekedési és távközlési összeköttetések fejlődése oda vezet, hogy a földrajzi egységek körvonalai elmosódnak és a versenyképesség globális jellegűt ölt. Így a versenyképesség lesz az a fő gazdasági cél, amely a társadalmi, környezeti, politikai és intézményi szférákkal együtt a fenntartható fejlődés folyamatát formálja.

1.2 Ma az Európai Unió a globalizáció folyamatában az egyik fő integráló tényezőként jelenik meg, egységes piaccal, gazdasági és pénzügyi unióval és valódi előrelépéssel a közös kül- és biztonságpolitika, valamint a bel- és igazságügy területén.

1.3 Egy adott társadalomnak a maga egészében kell versenyképesnek lennie. A versenyképességet úgy kell érteni, mint egy társadalom arra való képességét, hogy folyamatosan elébe menjen a gazdasági környezetében zajló folyamatoknak, azokhoz alkalmazkodjon és befolyásolja azokat⁽³⁾. 2002.

(¹) A *Problèmes économiques* című francia magazin a 2004. szeptemberi, 2859. sz. különszámát teljes egészében a vállalatáthelyezések témakörének szentelte. Az egyik cikk megállapította, hogy a „globalizáció” kifejezés olyan anglicizmus, mely a franciául „mondialisation”-nak nevezett jelenséget jelöli. Lényege az átmenet egy olyan nemzetközi gazdasági rendszerből, melyben a politikai autonómiával rendelkező országok maguk szervezik meg nemzeti gazdasági területet és kisebb vagy nagyobb jelentőségű gazdasági kapcsolatokat tartanak fenn, egy olyan globális gazdasági rend felé, mely túllép a nemzeti szabályozás keretein.

(²) „Intézményi befektetéseken” azokat a befektetéseket értjük, amelyek jelentős mértékű saját forrást vagy tartalékalapot mozgósítanak. Példa az ilyen típusú befektetésekre – egyebek között – a befektetési alapok, bankok, biztosítótársaságok vagy nyugdíjalapok által realizált befektetés.

(³) Lásd az EGSZB 1997. március 19-i véleményét a következő tárgyban: „Foglalkoztatás, versenyképesség és gazdasági globalizáció” (HL C 158., 1997.5.26.) – előadó: Ursula Konitzer (II. Csoport – DE).

december 11-i, „Iparpolitika a kibővült Európában” című közleményében⁽⁴⁾ az Európai Bizottság a következőképpen határozta meg a versenyképesség fogalmát: „egy gazdaság arra való képessége, hogy a lakosság számára fenntartható módon magas és emelkedő életszínvonalat, valamint magas foglalkoztatottsági szintet biztosítson”. Ezen túlmenően az átfogó versenyképesség jelentőségét aláhúzzák az Európai Bizottság által 1994 óta rendszeresen közzétett Európai versenyképességi jelentések⁽⁵⁾ is.

1.4 A vállalatok számára a versenyképesség azt a képességet jelenti, hogy fenntartható módon megfeleljenek a fogyasztók igényeinek, versenytársaiknál hatékonyabban, olyan áruk előállítására, illetve szolgáltatások nyújtására révén, melyek az ár és más tényezők tekintetében vonzóbbak⁽⁶⁾. A „szervezeti versenyképességet” úgy lehet definiálni, mint azt a mértéket, amennyire egy szervezet képes a világpiacon sikeres és elfogadott, kiváló minőségű áruk előállítására, illetve szolgáltatások nyújtására⁽⁷⁾. A szervezetek meg kell, hogy feleljenek a „3 E” (efficiency, efficacy, effectiveness), vagyis a hatékonyság, a célravezetőség és az eredményesség követelményeinek. Hatékonyságra kell törekedniük forrásaik felhasználásában, célravezetőségre céljaik elérésében és eredményességre környezetük befolyásolásában.

1.5 Az emberi erőforrások alapvetően szükségesek ahhoz, hogy egy vállalat versenyképes legyen. Ebben a tekintetben igen fontos a motiváció, a képzési és előmeneteli lehetőségek, valamint a szociális párbeszéd keretein belül tett hozzájárulás.

1.6 Ma a vállalatoknak állandóan változó környezettel kell szembenézniük. Egyre nyitottabb piacok, rendkívül fejlett infrastruktúrák, kommunikációs és közlekedési eszközök, folyamatosan megújuló technológiák és technológiai alkalmazások, egyre erősödő verseny – ez az a környezet, amelyben a vállalatok napi tevékenységüket végzik.

1.7 Ami az Európai Uniót illeti, 2004. május 1-je – tíz új tagállam csatlakozásának napja – mérföldkövet jelentett az integráció történetében. Az EGSZB bővítéséről szóló

(⁴) COM(2002) 714 final. Lásd az EGSZB 2003. július 17-i véleményét ebben a tárgyban (előadó John Simpson, HL C 234., 2003.9.30.).

(⁵) Lásd elsősorban a 2003-ban közzétett hetedik kiadást (SEC(2003) 1299), valamint a 2004-es nyolcadik kiadást.

(⁶) Lásd a 2. lábjegyzetben hivatkozott EGSZB-veleményt.

(⁷) John M. Ivancevich: *Management: Quality and Competitiveness* – Vállalatirányítás: Minőség és versenyképesség (1996).

véleménye ⁽⁸⁾ szerint „a kibővült egységes piac számtalan gazdasági előnnyel járhat, és megerősítheti Európa világszerte versenyképességét, feltéve, hogy az EU ki tudja aknázni a benne rejlő lehetőségeket, és nem szalasztja el őket”. Azt is szem előtt kell azonban tartani, hogy az új tagállamok gazdasági szerkezete még nem érte el a 15-ök Európájának színvonalát. A 2003-as európai versenyképességi jelentés szerint a 10 KKEO ⁽⁹⁾előnyben van az EU-15 országaival szemben a munka-, erőforrás- és energiaigényes ágazatokban, miközben ugyanebben az összehasonlításban hátrányokat mutatnak fel elsősorban a tőke- vagy technológiaigényes ágazatokban. Ebből következően a KKEO-k kompetitív előnyökkel rendelkeznek az elsődleges (nem kész-) termékek és fogyasztási javak (késztermékek) tekintetében, míg hátrányosabb helyzetben vannak a köztes és tőkejavak vonatkozásában.

1.8 A 2004. május 1-jei bővítés fő előnye az, hogy ezáltal létrejött egy csaknem 455 milliós belső piac, ahol a vállalatok olyan közös kereten belül működhetnek, mely képes stabil makrogazdasági feltételeket biztosítani egy békés, stabil és biztonságos térségben. Bár az EU lakossága a bővítés révén 20 %-kal és GDP-je 5 %-kal nőtt, az EU-25 egészét tekintve az óránkénti munkaköltség és a termelékenység átlagosan csökkent.

1.9 Az EU „rég” tagállamainak azonban mégsem szabad az Unió bővítésére mint magától értetődő fenyegetésre tekinteni. Az Unió korábbi bővítései során bebizonyosodott, hogy a GDP és az életszínvonal az EU-hoz csatlakozó országokban növekszik. Példa erre Írország ⁽¹⁰⁾, Spanyolország ⁽¹¹⁾, illetve Portugália ⁽¹²⁾ csatlakozás óta bekövetkezett GDP-növekedése. Emellett nem szabad elfelednünk, hogy 2004. május 1-je óta az EU jövője egybeesik 25 tagállam jövőjével.

1.10 Másrészt a bővítés lehetőséget kínál arra, hogy az európai vállalatok kihasználják az új tagállamok nyújtotta előnyöket, nem csupán a költségek és az oktatás szempontjából, hanem a földrajzi közelség és az egyéb lehetséges helyszínekhez képest nagyobb kulturális és nyelvi hasonlóságok szempontjából is.

1.11 A vállalatáthelyezések olyan kihívást jelentenek az európai társadalom számára, amely elvileg kettős módon közelíthető meg: egyrészt a más tagállamokba történő vállalatáthelyezések perspektívájában, jobb feltételek reményében; másrészt

⁽⁸⁾ Lásd az EGSZB 2002. december 12-i véleményét a következő tárgyban: „Bővítés” (HL C 85., 2003.4.8.) – előadó: Eva Belabed (II. Csoport – AT).

⁽⁹⁾ Ez a rövidítés a következő tíz közép- és kelet-európai országot jelöli: Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia, valamint Bulgária és Románia

⁽¹⁰⁾ A GDP 1970 és 2004 között az EU-15 átlagának 63,3 %-áról annak 123,4 %-ára nőtt. Forrás: Statisztikai függelék az európai gazdaságról – 2005 tavasza (ECFIN/REP/50886/2005).

⁽¹¹⁾ A GDP 1986 és 2004 között az EU átlagának 71,9 %-áról annak 89,7 %-ára nőtt. Forrás: Statisztikai függelék az európai gazdaságról – 2005 tavasza (ECFIN/REP/50886/2005).

⁽¹²⁾ A GDP 1986 és 2004 között az EU átlagának 55,8 %-áról annak 67,4 %-ára nőtt. Forrás: Statisztikai függelék az európai gazdaságról – 2005 tavasza (ECFIN/REP/50886/2005).

a nem EU-tagállamokba – például délkelet-ázsiai ⁽¹³⁾ vagy fejlődő gazdaságú országokba ⁽¹⁴⁾, különösen Kínába – irányuló vállalatáthelyezések perspektívájában. Ez utóbbi részben a kedvező termelési feltételekkel magyarázható, fő oka pedig a hatalmas növekedési potenciállal bíró, nagy új piacokra való belépés által kínált esélyekben rejlik.

1.12 A közvetlen állásvesztéseken túlmenően a vállalatáthelyezés jelensége más, ezzel összefüggő problémákat is okozhat, így a kormányok társadalombiztosítási költségeinek emelkedését, a társadalmi kitaszítottak növekedését és összességében a gazdasági növekedés mérséklődését, részben a kereslet csökkenésének eredményeként. Továbbá azt is meg kell említeni, hogy az ipari termelés áthelyezése ideális esetben hozzájárulhat a beruházási célországokban a szociális jogok fejlesztéséhez, és rendszeresen és szükségszerűen együtt jár a szaktudás áthelyezésével; ennek következményeképpen jelentős hatással lehet az 1.7. pontban említett idevonatkozó összehasonlított előnyök kiegyenlítésére és az áthelyezett vállalatok versenyképességének további növelésére.

1.13 A fent említett hatások ellenére a 2005. március 31-én kiadott *Szerkezetátalakítások és foglalkoztatás* c. közleményében ⁽¹⁵⁾ maga az Európai Bizottság is elismeri, hogy a szerkezetátalakítások nem jelentenek szociális értelemben vett visszalépést, vagy számottevő gazdasági veszteséget. Az említett közlemény arról is említést tesz, hogy a szerkezetátalakítási lépések gyakran létfontosságúak a vállalkozások fennmaradása és fejlesztése szempontjából, és hogy e változásokat oly módon kell nyomon követni, hogy azoknak a foglalkoztatásra és a munkakörülményekre gyakorolt hatása a lehető legátmenetibb és legkorlátozottabb legyen.

1.14 Ma már a más országokba irányuló befektetés nem csak a nagyvállalatokat, hanem a kis- és középvállalkozásokat, illetve ezek közül is különösen azokat érintő kérdés, amelyek jelentős technológiai többlettértéket adnak, már megkezdtek a más országba való letelepedést, illetve tevékenységük egy részének kihelyezését.

1.15 Egyfelől a legfejlettebb technológiára alapuló folyamatok kialakítása a magas költségű országokban a vállalatáthelyezéseket korlátozó tényezők közé tartozik, amely új tevékenységi területeket hoz létre és növeli a vállalatok dolgozóinak készségeit és ismereteit. Másfelől a feltörekvő gazdaságok és a délkelet-ázsiai országok jelentős piaci potenciállal bírnak, ahol az adórendszer és az energiaárak gyakran kedvezőbbek, mint az EU-ban. Ráadásul a munkaerő költsége sokkal alacsonyabb, többek között azért, mert kevésbé fejlett a szociális jogok rendszere – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) normáit alapul véve esetenként nem is létezik –, és alacsonyabbak a megélhetési költségek. Ez az ottani vállalatok számára lehetővé teszi, hogy – az alacsonyabb költségeknek köszönhetően –

⁽¹³⁾ Brunei-Darussalam, Burma/Mianmar, Kambodzsa, Indonézia, Laosz, Malajzia, Fülöp-szigetek, Szingapúr, Thaiföld, Vietnam, Kelet-Timor (forrás: Európai Bizottság).

⁽¹⁴⁾ E fogalom alatt értendő „minden olyan, közepes vagy alacsony egy főre eső jövedelemmel rendelkező gazdaság, amelyre a zárt gazdaságból a piactudásba való átmenet állapota jellemző (ami egy sor gazdasági jellegű strukturális reform végrehajtását igényli), valamint az, hogy magas a külföldi befektetések száma” [Antoine W. Agtmael; Világbank, 1981]. Fejlődő gazdaságok például Kína, India, Brazília vagy Mexikó.

⁽¹⁵⁾ COM(2005) 120 final.

sikereket érjenek el a globális versenyben. Ugyanakkor ezek az országok támogatják a külföldi befektetéseket – bizonyos esetekben olyan különleges gazdasági övezetek létrehozásával, ahol a munkajogi rendelkezések kevésbé szigorúak, és a szociális feltételek rosszabbak, mint más országrészekben –, mivel felismerték, hogy ezek gazdaságuknak komoly bevételeket jelentenek. Ezért egyre több vállalat fedezi fel az abból származó előnyöket, hogy termelése alacsonyabb hozzáadott értékkel bíró részét áthelyezheti ezekre a területekre. Ez gyakran alacsony színvonalú és rosszul fizetett munkahelyek létrehozásával jár.

1.16 A fejlődő gazdaságú és a délkelet-ázsiai országok gazdasági fellendülésének fényében figyelemreméltó, hogy a közvetlen külföldi befektetés (FDI) valóban nő ezekben a régiókban, csakúgy, mint az EU-val folytatott kereskedelmük mértéke. Következésképpen – bár a számok azt mutatják, hogy Európának sikerült az FDI jelentős hányadát „házon belül” tartania – a globális tendencia irányt váltott és növekvő mértékben Ázsia felé irányul.

1.17 Így az újabb adatok megerősítik, hogy az Európai Unió külkereskedelme új úton indult el, jóllehet az Egyesült Államok továbbra is – jelentős előnnyel – az EU fő kereskedelmi partnere. Látható azonban a tendencia, hogy ennek az országnak a jelentősége csökken más országok, így Kína javára ⁽¹⁶⁾.

1.18 Ezen a ponton érdemes lenne megkísérelni a delokalizáció és a dezindusztrializáció fogalmait meghatározni:

– **Delokalizáció** alatt egy tevékenység teljes vagy részleges megszűnését és közvetlen befektetés útján másik országban való újraindítását értjük. Az Európai Unióban kétféle vállalathelyezést különböztethetünk meg:

- a) **Belső:** a tevékenység teljes vagy részleges áthelyezése egy másik tagállamba;
- b) **Külső:** a tevékenység teljes vagy részleges áthelyezése egy EU-n kívüli országba;

– **Dezindusztrializáció:** ezen a fogalmon belül két kategóriát érdemes megkülönböztetni:

- a) **Abszolút dezindusztrializáció:** ez a foglalkoztatottság, a termelés, a jövedelmezőség és a tőkeellátottság visszaesésére utal az iparban, valamint az iparcikkek exportjának visszaesésére és a kereskedelmi deficit állandósulására az iparcikkek terén.

⁽¹⁶⁾ Az EU külkereskedelmét illetően az Eurostat által 2005. február 22-én közölt, a 2004. január-novemberi időszakra vonatkozó adatok a behozatal jelentős növekedését mutatják Kínából (21 %), Oroszországból, Törökországból és Dél-Koreából (mindegyik 18 %), és csak az Egyesült Államokból való behozatali adatok mutatnak csökkenést (–1 %). Az EU kiviteli adatait mutató táblázatban a növekedés Törökország (30 %), Oroszország (22 %), Kína (17 %) és Tajvan (16 %) esetében a legjelentősebb. Ebből látszik, hogy a vizsgált időszakban a 25 tagú EU kereskedelmi mérlegében növekedő hiányt tapasztaltak Kínával, Oroszországgal és Norvégiával szemben, miközben az Egyesült Államokkal, Svájcjal és Törökországgal folytatott kereskedelem esetében a relatív többlet növekedett.

- b) **Relatív dezindusztrializáció:** ez a gazdaságon belül az ipari részesedés visszaesésére utal, a struktúraváltási folyamatot tükrözi az ipari teljesítmény és a szolgáltatási ágazat viszonyában ⁽¹⁷⁾;

A belső és külső áthelyezéseken kívül meg kell továbbá említenünk egy olyan jelenséget, amely napjainkban előtérbe került egyes telephelyeken: ez a fordított áthelyezés. Erre akkor kerül sor, amikor a munkáltató munkakörülményeik romlásának elfogadására ösztönzi az alkalmazottakat, kilátásba helyezve az áthelyezés lehetőségét. Különösen ártalmas ez a jelenség, mert versenyezteti a dolgozókat, és egyfajta „olajfolt”-hatást hozhat létre.

2. Okok és következmények

2.1 A vállalatáthelyezések kedvezőtlen hatásainak mérséklése végett egyértelműen olyan gazdasági és szociális jellegű intézkedéseket kell hozni, amelyek kedveznek a fellendülésnek, a jólét növekedésének és a munkahelyteremtésnek. Különös figyelmet kell itt fordítani a kis- és középvállalkozásokra, mivel ezek igen nagy szerepet játszanak Európában a munkahelyteremtés tekintetében; valamint a szociális piacgazdaság vállalkozásaira – kis-, közép- és nagyvállalkozásokra – tekintettel a munkahelyteremtésre, mégpedig a helyzetüknél fogva (elvben) nehezebben áthelyezhető munkahelyek teremtésére irányuló folyamatos törekvéseikre. Ezért az EGSZB támogatja az Európai Bizottságnak a versenyképességi és innovációs keretprogram (VIK) létrehozásáról szóló határozatra tett javaslatát ⁽¹⁸⁾, amelyben három alprogram létrehozását javasolja, amelyek közös keretet biztosítanak a termelékenység, az innovációs kapacitás és a fenntartható növekedés ösztönzésére. Az első ilyen alprogram, a „vállalkozási és innovációs program” célja többek között a kis- és középvállalkozások beindításához és fejlesztéséhez szükséges támogatásokhoz való hozzájutás, az ágazati innováció, a klaszterek, valamint a vállalkozói szellemhez és a KKV-k együttműködésének kedvező környezet kialakításához kapcsolódó tevékenységek támogatása, javítása, elősegítése és ösztönzése. A regionális klaszterek alakításának ösztönzéséhez el kell érni, hogy a multinacionális cégek ne a vállalatáthelyezés mellett döntsenek, hogy ezáltal támogassák a körzetükben működő KKV-k tevékenységét.

⁽¹⁷⁾ E tekintetben lásd még a következő tanulmányt: „The Significance of Competitive Manufacturing Industries for the Development of the Service Sector” (Bréma, 2003. december), A tanulmányból a következő főbb üzenetek olvashatók ki:

- az ipar kisebb részesedése a GDP-ből nem feltétlenül kisebb fontosságú;
- nő az összefonódás az ipari és a szolgáltatási szektor között;
- a dinamikusan fejlődő, vállalatokhoz kötődő szolgáltatások különösen erősen függenek az ipar által támasztott kereslettől;
- az ipar fontos technológiai forrása a termék- és folyamatszintű innovációknak a szolgáltatási szektorban.

⁽¹⁸⁾ COM (2005) 121 final, 2005. április 6.: Javaslat az Európai Parlament és a Tanács határozatára versenyképességi és innovációs keretprogram (2007–2013) létrehozásáról

2.2 Azokat a közvetett hatásokat – mint a bérek és a munkafeltételek – is figyelembe kell venni, amelyek miatt fennáll az áthelyezés kockázata. A szociális partnereknek a kollektív tárgyalások folyamán, valamint – mindenütt, ahol az jogos – az európai vállalati bizottságok létrehozásakor és hatékony kihasználásakor arra kell törekedniük, hogy minél alacsonyabbak legyenek ezek a veszélyek, és hogy biztosítsák a vállalat jövőjét és a színvonalas munkafeltételeket.

2.3 Történelmileg nézve, az EU-15-öt mindig is regionális egyenlőtlenségek jellemezték a jövedelemszint, a foglalkoztatottság és a termelékenység tekintetében, mely tényezők az eladósodottság fokában, az adózási kedvezményekben és az innovációhoz való hozzáállásban jelentkező különbségeket tükrözik. A 2004. május 1-jei bővítés óta ezek a regionális különbségek jelentősen megnöttek⁽¹⁹⁾.

2.4 Regionális szinten a vállalatáthelyezés következményei drámaiak lehetnek, különösen, ha a régió egy bizonyos ágazatra szakosodott. Ezért okozhat nagy megrázkódtatást több, egy ágazatban tevékenykedő vállalat egyidejű áthelyezése és vezethet többek között csökkenő foglalkoztatáshoz, érezhető keresletcsökkenéshez, a gazdasági növekedés visszaeséséhez és nagyarányú társadalmi kirekesztettséghez, mindezeknek a tényezőknek a negatív hatásaival együtt. Ennek elkerülése érdekében az Európai Bizottság harmadik kohéziós jelentésében⁽²⁰⁾ hangsúlyozza, hogy a kohézióra kell összpontosítani a figyelmét az európai gazdaság hatékonyságának és versenyképességének növelése érdekében, amihez szükség van minden erőforrás és régió mozgósítására⁽²¹⁾.

2.5 Az Európai Unióban elengedhetetlenül szükség van a munkaerő megtartására, az innovációba és kutatásba eszközölt beruházások fellendítésére és a vállalkozási szellemet elősegítő ösztönzők kidolgozására tett erőfeszítésekre.

2.6 A dublini székhelyű Változások Európai Megfigyelőközpontjának adatai alapján bizonyos ágazatokat más ágazatokhoz

⁽¹⁹⁾ Az Eurostat 2005. április 7-i adatai szerint a (25 tagú) Európai Unió egy főre eső GDP-je 2002-ben a lengyelországi Lubelskie régióban az EU-25 átlagának 32 %-a volt, Belső-London régió esetében pedig annak 315 %-a. Az európai átlag 125 %-án felüli GDP-vel rendelkező 37 régió közül hét az Egyesült Királyságban, illetve Olaszországban; hat Németországban; négy Hollandiában; három Ausztriában; kettő Belgiumban és Finnországban; egy-egy pedig a Cseh Köztársaságban, Spanyolországban, Franciaországban, Írországban, Svédországban, valamint Luxemburgban található. Az új tagállamok közül az egyetlen régió, amelynek a GDP-je magasabb volt az átlag 125 %-ánál, Prága volt (153 %-kal). Másrészt a közösségi átlag 75 %-ánál alacsonyabb GDP-vel rendelkező 64 régió közül 16 Lengyelországban; hét a Cseh Köztársaságban; hat Magyarországon és Németországban; öt Görögországban; négy Franciaországban, Olaszországban és Portugáliában; három Szlovákiában és Spanyolországban; egy-egy régió pedig Belgiumban, az Egyesült Királyságban, valamint Észtországban, Lettországban, Litvániában és Máltán található.

⁽²⁰⁾ COM (2004) 107., 2004. február 18. Lásd az ehhez kapcsolódó EGSZB-veleményt (ECO-129).

⁽²¹⁾ Az EGSZB „Ipari változások és a gazdasági, társadalmi és területi kohézió” címmel saját kezdeményezésű véleményét tett közzé (HL C 302., 2004.12.7., 2004. június 30.); Előadó: José Custódio Leirião (III. Csoport – PT); társelőadó: Nicanor Cué (CCMI, 2. kategória – BE).

képest jobban érintenek az áthelyezések.⁽²²⁾ Hogy egy vállalatot mennyire érint az áthelyezés, az a vállalati és technológiai struktúra szempontjából való függetlenségének fokán is múlik. A legkiszolgáltatottabb csoportba azok az ágazatok tartoznak, ahol jellemzőek a külföldi központú multinacionális vállalatok, valamint az olyan cégek, amelyek nem maguk birtokolják termékeik vagy folyamataik technológiáját.

2.7 Európa elégtelen teljesítménye a kutatásban és az innovációban aggodalomra ad okot, amennyiben a vállalatáthelyezések a jelek szerint már nem csak a magas munkaerő-igényű ágazatokat érintik. A vállalatáthelyezések egyre jellemzőbbé válnak az átmeneti ágazatokban, sőt bizonyos *high-tech* ágazatokban is, ahol tendenciává vált bizonyos tevékenységek, így a kutatás és a szolgáltatások áthelyezése, aminek Kína és India a legnagyobb haszonélvezői.

2.8 Ezenkívül megállapítható, hogy vannak vállalatok, amelyek termelőkapacitásukat visszatelepítik, mivel az EU korszerű termékek előállításához, illetve szolgáltatások nyújtásához jó körülményeket biztosít számukra. Még ha folytatódik is egyes termelési ágak alacsony bérköltségű országokba történő áttelepülése, arra kell törekedni, hogy megmaradjanak és továbbfejlődjenek a korszerű javak előállítása, illetve szolgáltatások nyújtása számára kedvező feltételek, amelyek vonzerőt biztosíthatnak a magas hozzáadott értéket képviselő tevékenységek számára.

2.9 Az Egyesült Államok a világ legerősebb gazdasága és az EU fő kereskedelmi partnere. Az 1990-es években több országban, így elsősorban az Egyesült Államokban számos változás történt, ami az ún. „új gazdaság” kialakulásához vezetett. Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) gyors fejlődése és ezeknek az üzleti életben való alkalmazása a GDP növekedésének felgyorsulásához és a munkanélküliség hirtelen csökkenéséhez vezetett. A távközlési forradalom hatásai így az egész társadalomban és gazdaságban érezhetővé váltak.

2.10 Bár a kutatás fejlesztése rendkívül fontos a – bizonyos európai régiók számára már aggasztó problémát jelentő – vállalatáthelyezések folyamatának lelassítása érdekében, az igazán döntő kérdés a kutatási eredmények alkalmazása. A tudományos és technológiai kutatások eredményeinek gyakorlatba való átültetése vezet valódi gazdasági fejlődéshez és növekedéshez. Ez azt jelenti, hogy a meghatározó tényező nem maga a technológia, hanem annak felhasználási módja, vagyis az **innováció**.

2.11 Tudomásul kell azonban venni, hogy az innováció önmagában nem akadályozza meg, hogy az eredeti ipari tevékenységeket a versenyképesség hiánya miatt máshová áthelyezzék. Az innováció azonban valóban segít abban, hogy az említett térségekben az áthelyezett tevékenységek helyébe alternatív termékek, folyamatok és szolgáltatások lépjenek.

⁽²²⁾ A Változások Európai Megfigyelőközpontja (www.emcc.euroworld.eu.int) rámutat arra, hogy az áthelyezések 2000 óta leginkább a fémipari, a távközlési, az autógyártási, az elektronikai, a textilipari, az élelmiszer- és a vegyipari ágazatot érintették.

2.12 A technológiai fejlődést a gyártási folyamatokba integrálni képes gazdaság a nagy hozzáadott értékű új termékek és folyamatok széles skáláját hozza létre, mind a termelés, mind a fogyasztás területén. Ebben az összefüggésben a 2004. május 1-jén csatlakozott országokat új lehetőségek forrásának kell tekinteni, mivel megfelelő iparpolitika mellett az európai vállalatok – a bővítés nyújtotta lehetőségeket a lehető legjobban kihasználva – képesek lehetnek új, az egész kontinensre kiterjedő stratégia kidolgozására.

2.13 A vállalatáthelyezés azt jelenti, hogy egy vállalat tevékenységének egészét vagy részét egy adott színhelyről másik színhelyre telepíti át. A vállalatoknak – csakúgy, mint az embereknek – egy cél lebeg a szemük előtt, amikor elhagyják eredeti helyüket: helyzetük javítása. A részben már telített piacú, magasan fejlett gazdasági térségekben a nemzetgazdaság és a nemzeti piac növekedési potenciálja fokozatosan saját természetes határaiba ütközik. Ezért teljes ágazatok kényszerülnek arra, hogy jövőbeli lehetőségeiket más gazdasági térségekben keressék. Ráadásul a globalizáció korában a vállalatoknak erőteljes globális versennyel kell szembenéznük mind hazai, mind exportpiacikon. Versenyképességük ezért nem csak saját vagy beszállítóik termékei vagy szolgáltatásai minőségén múlik, hanem áraikon, a devizaárfolyamok változásain és azon is, hogy vannak-e olyan nyílt és versenyképes globális piacok, melyeknek szabályait mindenki betartja.

2.14 A telephely kiválasztása stratégiai kérdés egy vállalat számára, amely ebből következően arra kényszerül, hogy számos, nagyon eltérő szempontot vegyen ilyen esetben figyelembe. A vállalatok döntéshozatalkor többek között a következő szempontokat veszik figyelembe: magas színvonalú és célirányos képzés, jó közszolgáltatások, mérsékelt költségek, politikai stabilitás, bizonyos szintű bizalomra alapot adó intézmények, új piacok közelsége, termelési erőforrások hozzáférhetősége, elfogadható adóterhek. Ezen túlmenően a vállalat álláspontja az áthelyezéssel kapcsolatban függ még az infrastrukturális és tranzakciós költségektől, valamint függetlenségének mértékétől is, amelyet vállalati és technológiai struktúrája, valamint a közigazgatás hatékonysága határoz meg. Ezért a munkaerő költsége közel sem az egyetlen tényező, amikor egy áthelyezés mellett vagy az ellen dönteni kell. Emellett a termelékenységhez fűződő viszonyát is figyelembe kell venni, mivel a termelékenység/költség arány döntő tényező a versenyképesség szempontjából.

2.15 A tevékenység viszonylagos költségeit nagyrészt a nemzeti vagy regionális feltételek határozzák meg. A vállalati befektetéseket befogadó országoknak biztosítaniuk kell az infrastruktúra, az oktatás és a biztonság egy bizonyos szintjét. A vállalkozási kockázat mérlegelésekor a cégek a stabilitást és a bizalmat keresik (ebben a sorrendben), mielőtt befektetnének. Instabilitást, vagy különösen a jövővel szemben bizonytalanságot okozó események kétségkívül befolyásolják a befektetési döntéshozókat. A politikai döntéshozóknak nagyon is tisztában kell lenniük azzal, milyen fontos vonzó környezetet teremteniük a színvonalas munkahelyeket teremtő, technológiai fejlődést generáló és a gazdasági növekedést elősegítő beruházások számára. Ezen túlmenően a fejlesztési segélyek feltételeinek meghatározásakor több figyelmet kellene fordítani a támogatásban részesülő országok politikai, polgári és szociális jogainak

javítására. A vállalatoknak a szociális felelősség elveinek alkalmazásával hozzá kell járulniuk ehhez a célkitűzéshez. ⁽²³⁾

2.16 A szociális partnerek különös felelősséget viselnek azért, hogy a munkaerőpiacon stabil játékszabályok érvényesüljenek. A kollektív megállapodások egyenlő versenyfeltételeket biztosítanak a vállalkozások számára, és egyensúlyt teremtenek a piac és a munkavállalói jogok között, ami nagyarányú növekedést, biztonságot és fejlődési lehetőségeket eredményez a munkavállalók és a vállalkozások számára.

2.17 Más lényeges szempontok figyelembevételére is szükség van. Egyrészt a termékek és szolgáltatások természete sok esetben megköveteli, hogy a célpiacokon vagy legalább azokhoz közel állítsák elő, illetve nyújtsák őket. Másrészt – különösen a beszállításra szakosodott vállalatok esetében – gyakran fennáll a kényszer, hogy kövessék vevőiket az általuk választott helyszínekre. Végül, sok esetben nem lehetséges új piacokhoz hozzáférni annak garantálása nélkül, hogy a vállalat termékei és szolgáltatásai ne tartalmazzanak legalább bizonyos fokig helyben előállított hozzáadott értéket is.

2.18 Végül nem szabad megfeledkezni arról, hogy – mivel a fogyasztók nagyon fontosnak tartják az árakat, és az igényeik befolyásolják a kínálatot – jelentős nyomás nehezedik a kiskereskedőkre, hogy alacsonyabb árakkal dolgozzanak. Ezért annak érdekében, hogy alacsony árakat biztosíthassanak a fogyasztóknak, a nagy üzletláncok nyomást gyakorolnak a beszállítóikra, hogy azok csökkentseék az áraikat. A beszállítók, különösen a kicsik azonban gyakran nem rendelkeznek a kereskedelmi láncok támasztotta feltételeknek való megfeleléshez szükséges anyagi forrásokkal ⁽²⁴⁾.

2.19 Bizonyos tényezők, melyek áthelyezésre ösztönzik a vállalatokat, egyrészt – többek között – az EU-tagállamok gazdaságai, másrészt pedig az egész EU és az ázsiai országok gazdaságai közötti egyenlőtlenségből fakadnak:

- olcsóbb beszállítási lehetőségek;
- adóelőnyök,
- új piacokra való bejutás lehetősége,
- technológia,
- a munkaerő alacsonyabb költsége.

2.20 A vállalatok – különösen az Unión kívülre történő – áthelyezése bizonyos nehézségekhez is vezethet, úgymint:

- **Versenyképesség-vesztés.** Az EU területén maradó vállalatoknak versenytársaiknál magasabb költségeket kell viselniük. Ennek következményeképpen valószínűleg csökken a világpiacon részesedésük, ez pedig igen kedvezőtlen hatással lesz a lisszaboni stratégia célkitűzéseinek megvalósítására (több és jobb minőségű munkahely létrehozásával, nagyobb szociális kohézióval és a környezet védelmével elért fenntartható gazdasági növekedés);

⁽²³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a „Zöld könyv: A vállalatok szociális felelőssége” c. véleményében elismeri, hogy „az önkéntesség a vállalatok szociális felelősségének egyik alapelve” (HL C 125., 2002.5.27.); Előadó: Renate HORNUNG-DRAUS (I. Csoport – DE), társelőadók: Ursula ENGELN-KEFER (II. Csoport – DE) és Jean Francois HOFFELT (III. Csoport – BE).

⁽²⁴⁾ Lásd a CESE 381/2005 sz. véleményt: „A nagy alapterületű kiskereskedelmi egységek szektora – Tendenciák és a termelők és fogyasztókra gyakorolt hatások”; Előadó: Frank ALLEN (III. csoport – IE)

- **Kevesebb know-how-fejlesztés.** Az európai vállalatok az alacsonyabb költségekkel működő cégekkel való versenyben végül arra kényszerülhetnek, hogy egyre kevesebbet fektessenek a kutatásba. Ez a mai piacon létfontosságú innovációs kapacitás csökkenéséhez vezethet;
- **Munkahelyek megszűnése és a munkalehetőségek romlása,** ami egyre több munkavállalót érinthet az érintett régiókban és ágazatokban. Ez fokozódó szociális kirekesztéshez vezethet, az államok szempontjából pedig ahhoz, hogy költségvetésük nagyobb részét lesznek kénytelenek szociális kiadásokra fordítani. A legkiszolgáltatottabbak az olyan ágazatokban, illetve cégeknél dolgozók lesznek, ahol jellemzőek a külföldi központú multinacionális vállalatok, illetve ahol a vállalatok nem maguk birtokolják termékeik vagy folyamataik technológiáját.
- **A gazdasági növekedés mérséklődése.** Ezt részben a belső keresletcsökkenés okozza, amely viszont az alacsonyabb fizetések, a munkahelyek elvesztése és a munkaerő-piaci lehetőségek romlása a lakosságra gyakorolt hatásának köszönhető.

3. Következtetések

3.1 Válaszként az Európai Tanács által kifejezett aggodalmakra⁽²⁵⁾ és a dezindusztrializáció veszélye által keltett félelmek, illetve az európai iparban lejátszódó struktúraváltásra való felkészülés lehetséges módozatainak tudatában az Európai Bizottság 2004. április 20-án elfogadta „A struktúraváltás előmozdítása: iparpolitika a kibővült Európában” című közleményét⁽²⁶⁾, melyben felvázolja a kibővült Európai Unió lehetséges iparpolitikáját. Az EGSZB külön véleményben⁽²⁷⁾ részletesen tárgyalta ezt a közleményt, és a benne foglalt kezdeményezéseket meglelégedéssel fogadta.

3.2 Ebben a dokumentumban az Európai Bizottság kifejti, hogy bár az ágazatok többsége növeli termelését és nem figyelhető meg általános dezindusztrializációs folyamat, Európa mindazonáltal átstrukturálódási folyamaton megy keresztül, melynek lényege az erőforrások és az álláshelyek nagy tudástartalmú tevékenységekbe történő átáramlása. Ebben az összefüggésben a közlemény kimutatja, hogy 1955 és 1998 között minden tagállamban csökkent az ipari ágazatokra eső munkahelyek száma.

3.3 Az Európai Bizottság arra is felhívja a figyelmet, hogy a bővítés számos lehetőséget biztosít az ipar számára, és hogy bizonyos esetekben hozzásegíthet ahhoz, hogy olyan termelő tevékenységek, amelyek máskülönben áttelepültek volna Ázsiába, az Európai Unióban maradjanak. Az Európai Bizottság arra buzdít, hogy menjünk elébe a változásnak és folytassuk tovább az e folyamat támogatásához szükséges politikákat, és a 2013-ig érvényes új pénzügyi tervek kontextusában különösen figyelembe ajánlja a következő három területet:

- i) **Az ipar számára kedvező szabályozórendszer nemzeti és EU-szinten,** nem feltétlenül a kevesebb rendeletet értve ez alatt, hanem inkább az egész EU-ban egységesen alkalmazott világos rendeleteket.
- ii) **A politikai szféra erőteljesebb mozgósítása az EU egészében** a versenyképesség javítása céljából, különös tekintettel olyan területekre, mint a kutatás, a képzés, a versenyszabályozás és a regionális támogatások.
- iii) Megfelelő intézkedések meghozatala az egyes ágazatokban annak érdekében, hogy olyan **politikai válaszokat adjunk a specifikus igényekre,** amelyek az értéklánc magasabb fokát képviselik, s amelyek – elébe menve a struktúraváltásoknak – megelőlegezik azokat.

3.4 Nem kétséges, hogy az ipar a gazdaság motorja, és hogy egy egészséges, dinamikus ipar a gazdaság egészének lendületet adhat, míg a gyenge ipari versenyképesség és a csökkenő ipari termelés a gazdasági tevékenység általános stagnálásához vezethet. Ennek tudatában létfontosságú olyan iparpolitikát folytatnunk⁽²⁸⁾, amely a költséglefaragás helyett inkább az innovációba és a fejlesztésbe befektető cégek létrehozását és növekedését segíti. Csak az Európa által kínált előnyök (az információs társadalom fejlett infrastruktúrája, jelentős befektetések a kutatásba és az új technológiákba, illetve ezek kiaknázása az iparban, a felnőtt- és dolgozói képzés fejlesztése, a szociális párbeszéd és az egységes piac valamennyi előnye) kihasználásával válhat lehetővé, hogy megőrizzük és fejlesszük az európai ipar versenyképességét. Így lehetővé válna a gazdasági növekedés és a teljes foglalkoztatottsághoz és a fenntartható fejlődéshez vezető folyamat előmozdítása.

3.5 Az EGSZB törekszik az unióbeli vállalkozások versenyképességének növelésére és megőrzésére, ezért a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogok fokozott védelmére és a nem uniós országokban való érvényesítésére szólít fel.

3.6 Olyan termelési modellt kell támogatni, amely a gyártott termékek árával szemben más tényezőket helyez előtérbe. Hangsúlyozni kell, hogy a versenyképesség nem csak a költségekre és az adókedvezményekre alapul, hanem épp annyira az emberekre, akik szerves részét képezik a cégek versenyelőnyének. A kutatási-termelési költségeket csökkentő, illetve a termelőkapacitást javító új technológiák kifejlesztése lényeges ugyan, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy mindezen előrelépések valódi értéke alkalmazásukban rejlik. Ezért prioritásként kezelendő, hogy rendelkezünk a megfelelő tudással e folyamatok kiaknázásához, lehetővé téve így a jelentős előrelépési potenciál kihasználását, és hogy tudatosítsuk a vállalatokban a kockázatokat és a meglévő technológiák új alkalmazásainak fontosságát, azaz, hogy előmozdítsuk az **innovatív szellem** kialakulását. Ebben nyilván meghatározó szerepet kell játszaniuk a vállalatvezetőknek és a dolgozóknak egyaránt. Vagyis arra kell ösztönöznünk az európai cégeket, hogy

⁽²⁵⁾ 2003 októberében, az olasz elnökség idején tartott ülésén.

⁽²⁶⁾ COM(2004) 274 final, 2004. április 20.

⁽²⁷⁾ HL C 157., 2005.6.28.; Előadó: Joost van Iersel (I. Csoport – NL); társelőadó: Bo Legelius (CCMI, 1. kategória – SE).

⁽²⁸⁾ Az aktív iparpolitika szükségességét az Európai Tanács 2005. március 22–23-án Brüsszelben tartott tavaszi csúcstalálkozóján vitatták meg.

hozzáadott értékük és versenyelőnyük forrását elsősorban a **humántőkében** találják meg. Ezért döntő fontosságúak a munkaerő továbbképzésére, valamint a kutatásba és innovációba való befektetés fellendítésére irányuló intézkedések. Közös munkaprogramjuk⁽²⁹⁾ révén az európai szociális partnerek ebben is fontos szerepet játszanak.

3.7 Bizonyos intézkedések azonban csak az EU-n belüli vállalatáthelyezésekre vonatkoznak.

3.7.1 Az EU kibővítése és a belső piac szabályainak ebből következő kiterjesztése kizárja a Nyugat-Európából Közép- és Kelet-Európába irányuló vállalatáthelyezések bármiféle korlátozását. Meg lehetne fontolni olyan uniós finanszírozási kritériumok bevezetését, amelyek biztosítanák, hogy csak új tevékenység vagy üzletág beindítása részesüljön támogatásban, a meglévő gyártás vagy szolgáltatás EU-n belüli egyszerű áthelyezése pedig ne. Ez esetben erősíteni kell azokat az erőfeszítéseket is, amelyek célja, hogy minél hamarabb kiegyenlítődjön a Kelet- és Nyugat-Európa közötti óriási különbség általában a termelési feltételek, különösképpen pedig a termelési költségek tekintetében.

3.7.2 A legfontosabb következtetés az, hogy az EU versenyképességét folyamatosan növelni kell. Ezt a folyamatot – amely összhangban áll a lisszaboni stratégiával – a vállalatoknak kell irányítaniuk (jobb termékek kifejlesztése, újszerű vállalati modellek létrehozása, hatékonyabb termelési folyamatok stb. révén), és jobb európai és nemzeti szintű jogalkotás kell, hogy segítse.

3.7.3 Fokozottan támogatni kellene a humántőkébe és az infrastruktúrába történő befektetéseket. Az Európai Uniónak erős, innovációra kész és magas technológiájú iparra van szüksége. E cél eléréséhez behatóan ismerni kell minden gazdasági ágazat jelenlegi helyzetét, mind regionális, mind nemzeti szinten, oly módon, hogy a helyi szinten meglévő egyedi előnyöket a legmegfelelőbbben lehessen kiaknázni.

3.7.3.1 Ahhoz, hogy segítsük megtartani a vállalatokat származási helyükön, erősíteni kell a képzési célú regionális ösztönzőket; ugyanakkor érdemes lenne olyan egyéb kezdeményezéseket is tenni, mint például az egyetemek közötti kutatási csereprogramok vagy a helyi önkormányzatok részvétele a vállalatok érdekét szolgáló regionális klaszterek fejlesztésében⁽³⁰⁾.

3.7.3.2 Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság javaslatát, mely szerint öt évről hét évre kellene hosszabbítani azt az időszakot, amely során a támogatások kézhez vétele után fenn kell tartani a támogatott beruházást⁽³¹⁾. Ily módon viszont bővül azon vállalatok köre, amelyeknek, ha nem felelnek meg

ennek a feltételnek, a kapott támogatásokat vissza kell téríteniük.

3.7.4 Mivel ez a kérdés ilyen jelentős és ekkora érdeklődés övezi, az EGSZB figyelemmel fogja kísérni az európai vállalatáthelyezéseket⁽³²⁾.

4. Ajánlások

4.1 Az Európai Bizottságnak az „Integrált iránymutatások a növekedésről és a foglalkoztatásról (2005–2008)”⁽³³⁾ c. közleményében foglaltakkal megegyezően az EU-nak egyrészt ki kell használnia a gyors fejlődésben lévő – pl. a kínai és az indiai – piacok megnyitásából származó lehetőségeket, másrészt tovább is fejleszthető versenyelőnyéből adódóan magában az Unióban is nagy lehetőségek rejlenek, és létfontosságú, hogy mindent megtegyen azért, hogy ezeket ne szalassza el.

4.2 Az EGSZB úgy véli, hogy a növekedési potenciál kiaknázása és a jövőbeli kihívásokra való felkészültség céljából elengedhetetlen a humán tőkén, az oktatáson, a kutatáson és az innováción alapuló tudásalapú társadalom kialakítása. Az EGSZB emellett úgy véli, hogy a fenntartható növekedés ezen túlmenően megköveteli a nagyobb demográfiai dinamizmust, társadalom jobb integrációját, és az európai ifjúságban rejlő lehetőségek teljes mértékű kiaknázását, amint azt a 2005. március 22–23-i Európai Tanács is elismerte az Európai Ifjúsági Paktum elfogadásával.

4.3 Az EGSZB szükségesnek tartja a különféle uniós politikák, tevékenységek és célkitűzések nagyobb mértékű közelítését és összehangolását. Ehhez azonban szükség van az Európai Bizottságon belüli szoros, az Európai Parlamenttel és a Tanáccsal való párbeszéde révén elmélyítendő koordinációra is.

4.4 Az EGSZB azt javasolja az Európai Bizottságnak, hogy az EU iparpolitikájában horizontális mellett szektoralapú megközelítést is alkalmazzon, mivel a magas szintű csoportok ajánlásaiból már kitűnik, hogy a gyógyszerészeti, textilipari és ruházati, valamint a hajó- és gépkocsigyártási szektorok mindegyikének speciális problémái vannak, amelyek testre szabott megoldást és egyedi szemléletmódot tesznek szükségessé⁽³⁴⁾. E problémákat nem lehet horizontális megközelítéssel megoldani.

⁽²⁹⁾ Lásd a 2005. március 22-én tartott háromoldalú szociális csúcstalálkozón született *Közös nyilatkozat a lisszaboni stratégia időközi felülvizsgálatáról* c. dokumentumot.

⁽³⁰⁾ A (2.1. pontban) már idézett versenyképességi és innovációs keretprogram (COM (2005) 121 final, 2005. április 6.) e tekintetben is javasol intézkedéseket.

⁽³¹⁾ Ld. az Európai Bizottságnak a strukturális alapokról szóló javaslatát.

⁽³²⁾ Ebben a tekintetben figyelembe kellene venni többek között a (dublini székhelyű) Változások Európai Megfigyelőközpontja által végzett mennyiségi és minőségi elemzéseket.

⁽³³⁾ COM(2005) 141 final, 2005. április 12.

⁽³⁴⁾ Ennek a négy magas szintű csoportnak – melyeket az Európai Bizottság állított fel 2001 és 2005 között – a legfőbb közös célkitűzése az olyan kezdeményezésekkel kapcsolatos viták élénkítése, amelyek megkönnyítik a megfelelő ágazatok számára, hogy megfeleljenek a legfontosabb kihívásoknak, és javítják az ezekhez kapcsolódó európai iparágak versenyképességét. A magas szintű csoportok közül három már közzétette jelentését (a gyógyszerészeti csoport 2002 májusában, a textil- és ruhaipari csoport 2004 júniusában – bár a csoport 2005-ben „sherpas”-szinten tovább folytatta a lezáratlan kérdésekről szóló vita továbbvitelével és az ágazat ellenőrzésével kapcsolatos munkáját –, a hajógyártási csoport pedig 2003 októberében). A „CARS21” magas szintű csoport jelentése várhatóan 2005 végéig elkészül.

4.5 Annak érdekében, hogy a lehetőségek keretein belül megakadályozzuk a vállalatáthelyezések jelenségének kedvezőtlen hatásait Európában, különös figyelmet kell szentelnünk a következő tényezőknél:

4.5.1 Oktatás, képzés és szaktudás. A humántőke nagyon fontos eleme az ipari versenyképességnek és feltehetően még inkább az lesz (ennek kiváló példája az, hogy a kis- és középvállalkozások fejlődésének fő akadályja a szakképzett munkaerő hiánya). Az elkövetkező években egyre világosabbá válik majd, hogy a szakképzett munkaerő megléte az európai ipar hosszú távú nemzetközi versenyképességének döntő tényezője. Ezért az uniós jogszabályok és közös politikák megalkotása során nagy figyelmet fordítunk majd a képzésre és a bevándorlásra. Az európai iparpolitika stratégiájának centrumában az oktatásnak, a képzésnek és a szaktudásnak kell állnia, különös tekintettel a dolgozók továbbképzésére.

A humántőke és a know-how versenyelőnyt jelent

4.5.2 Kutatás és innováció. Ezek meghatározó tényezők az európai ipar versenyképessége szempontjából. Európának el kell érnie azt, hogy GDP-jének 3 %-át a kutatásra költse, és meg kell kétszereznie erőfeszítéseit mind a köz-, mind a magánszektor kutatási tevékenységének fejlesztése érdekében. Ebben az összefüggésben az Európai Kutatási Térség létrehozása létfontosságú annak érdekében, hogy az EU megteremtse a tudományos és technológiai haladás követelme alapokat.

Ezzel egy időben fontos az is, hogy a kutatás ipari innovációt szüljön, és hogy nőjön a technológiai változásokot eredményező beruházási javakba történő magánbefektetések mértéke.

A tudományos és technológiai innováció fontos differenciáló tényező

4.5.3 Versenypolitika. Bár vannak biztató jelek, az ipar- és a versenypolitika közötti kölcsönhatás még mindig elégtelen és további erősítésre szorul. Az iparpolitika célkitűzéseivel összehangolt versenyszabályok megfelelő alkalmazása hosszú távon jelentős mértékben hozzájárul a növekedéshez és a foglalkoztatáshoz.

Szükség van a piacfelügyelet javítására és arra, hogy az új – valamint a módosított meglévő – irányelvek tartalmazzák azokat a feltételeket, amelyek garantálják azonos alkalmazásukat valamennyi tagállamban.

Kölcsönösen össze kell hangolni a verseny- és az iparpolitikákat.

4.5.4 Tudatosítás. A jelenlegi fogyasztási szokások szerepe miatt – amelyeknek az ár központi eleme – tudatosítani kellene a fogyasztókban, hogy magatartásuk milyen következményekkel jár. A vállalatok ezt a közös tudatosítást szociális, minőségi stb. jelölők⁽³⁵⁾ alkalmazásával segíthetik elő. Az is

⁽³⁵⁾ Lásd a 2005 júniusában elfogadott „A vállalkozások társadalmi felelősségének vizsgálatához és méréséhez szükséges eszközök a globalizálódott gazdaságban” című véleményt (előadó: Evelyne PICHENOT).

elképzelhető, hogy pontosabb tájékoztatást nyújtsanak fogyasztóknak termékeik eredetéről.

Szükséges tudatosítani a fogyasztókban magatartásuk következményeit

4.5.5 Kulcságazatok. Aktívabb iparpolitikára van szükség – még hozzá ágazatok szerint –, amely elősegíti a köz- és a magánszféra együttműködését. Ebben a tekintetben az EGSZB véleménye szerint figyelembe kellene venni többek között a (dublinoi székhelyű) Változások Európai Megfigyelőközpontja által végzett mennyiségi és minőségi elemzéseket, azzal a céllal, hogy a vállalatáthelyezésekről folytatott nyilvános vita megfelelően megalapozott legyen.

A kulcságazatokban a fejlődés gyorsítása érdekében erősíteni kell a köz- és magánszektor együttműködését

4.5.6 Válaszok a váratlan válságokra. Valamennyi ágazat esetében és a szerkezetváltásokról és a foglalkoztatásról szóló európai bizottsági közleménynek⁽³⁶⁾ megfelelően szert kell tenni „felülvizsgált közösségi pénzügyi eszközökre a szerkezetátalakítások eredményesebb előkészítéséért és kezeléséért”, s az általuk igényelt költségvetést ennek megfelelően – tekintettel a társadalmi hatásra – kell kiigazítani. Ugyancsak kívánatos, hogy a hatóságok „váratlan, vagy a várhatóan súlyos regionális vagy ágazati hatással járó események” esetén közbelépjenek. Ezért az EGSZB támogatásáról biztosítja egy „váratlan helyzetekre szolgáló tartalék” felállítását a strukturális alapokon belül.

A váratlan válságok elhárítása céljából az Uniónak kellőképpen rugalmas pénzügyi eszközökkel kell rendelkeznie

4.5.7 Infrastruktúra. Nemzeti és közösségi szinten, valamint a szomszédos országokkal közösen is fejleszteni szükséges a közlekedési, távközlési és energiahálózatokat. Az infrastruktúrák a versenyképesség alapvető elemei, ezért versenyképes áron a vállalatok rendelkezésére kell azokat bocsátani. A közszolgáltatások jó működése vonzóan hat és szükséges a vállalkozások – főként a KKV-k – fejlesztéséhez.

A vállalati tevékenységek infrastrukturális beruházásokkal való segítése ösztönzést jelent az Európában maradásra

4.5.8 A vállalkozói szellem és a vállalkozási tevékenységek előmozdítása. Az európai ipar jövője érdekében létfontosságú lesz a vállalkozói tevékenység létrehozása és fejlődése számára kedvező légkör kialakítása, különös tekintettel a kis- és középvállalkozásokra. Szükséges a pénzforrásokhoz való hozzájutás megkönnyítése a vállalatok fejlődésének kezdeti és azt követő időszakában, és – amennyire csak lehetséges – a vállalat-alapítás és vállalatvezetés körüli procedúrák egyszerűsítése. Úgyszintén szükséges a szemléletváltás előmozdítása annak érdekében, hogy elfogadottabbá váljon a vállalkozói tevékenységben rejlő kockázatvállalás.

⁽³⁶⁾ COM(2005) 120 final.

Másrészt fontolóra kell venni azt, hogy az alkalmazottak hogyan vehetnének részt a vállalat céljainak elérésében.

A növekedés biztosítása érdekében feltétlenül támogatni kell a vállalat-alapításokat

4.5.9 Szociálpolitikák. A vállalatáthelyezés kedvezőtlen hatásait övező érthető aggodalmakkal legjobban olyan szociálpolitikák kialakítása és megfelelő alkalmazása révén lehet szembenézni, amelyek elősegítik a változásokkal szembeni pozitív hozzáállást, lehetővé teszik a munkavállalók alkalmazkodását és képességeik fejlesztését, valamint elősegítik a munkahelyteremtést.

Olyan szociálpolitikák kialakítására és megfelelő alkalmazására van szükség, amelyek minimálisra csökkentik a vállalatáthelyezések lehetséges kedvezőtlen hatásait

4.5.10 Szociális párbeszéd. Vállalati, ágazati és szakmaközi szinten az európai iparpolitikát a szociális partnerek bevonásával kell meghatározni és a gyakorlatba átültetni, mivel az általuk – mint leginkább érintettek – által képviselt szakértelem létfontosságú. Ez megköveteli, hogy a vállalatok elég hamar világossá tegyék szándékaikat ahhoz, hogy a többi érintett megfelelő lépéseket teheszen.

Helyénvaló volna, ha az európai szociális partnerek ágazati szinten is felvennék ezt a kérdést a szerkezetátalakítások prob-

lémakörébe és az új európai szociális párbeszéd témái közé. A szociális párbeszéd szintjén a kollektív szerződések jelentős tényezőt képviselnek a méltányos versenyfeltételek megteremtésében a vállalatok számára.

Folyamatos feladat a különböző érintettek érdekei közötti konstruktív és kreatív egyensúly megtalálása.

4.5.11 Versenyképesség és nemzetközi játékszabályok. Bár a vállalatáthelyezés szerkezetátalakítási jelenség, elfogadhatatlan, hogy a változásokat akár részben is az alapvető nemzetközi normák tárgyalásában és azok utólagos értelmezésben túlságosan rugalmas EU-politika motiválja. A WTC-vel és az ILO-val való együttműködés javítása céljából figyelembe kell venni a globalizáció szociális dimenzióját, és meg kell találni az uniós politikák megfelelő összehangolásának módját. Ezért az EU-nak tennie kell ezekben a nemzetközi szervezetekben azért, hogy ezeket a szabályokat biztosan betartsák, illetve hogy ellenkező esetben a meglévő mechanizmusokat a lehető leghatékonyabban alkalmazzák.

Nyílt és versenyképes globális piacokra van szükség, melyeknek szabályait mindenki betartja

4.6 A cél tehát az új beruházások előmozdítása Európában, az európai beruházások megőrzése, és a külföldön történő beruházások folytatása.

Brüsszel, 2005. július 14.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND